

Het vrolijke huisgezin, 1668
Jan Havicksz Steen

HOOFDSTUK 1

TOPSTUKKEN

Het Rijksmuseum is ons bekendste museum en dat is niet voor niets. De vele zalen, ruimtes en kasten staan en hangen vol met schilderijen, beeldhouwwerken en andere bijzondere objecten. De Ere-galerij is een must voor elke bezoeker, maar topstukken zijn ook op andere plekken in het museum te vinden.

Een pelikaan en ander gevogelte bij een waterbassin, bekend als 'Het drijvend veertje', ca. 1680
Melchior d'Hondecoeter

De harddraver De Rot van Adriaan van der Hoop bij het koetshuis, 1828
Anthony Oberman

Katjesspel, ca. 1860 - 1878
Henriëtte Ronner-Knip

De bedreigde zwaan, ca. 1650
Jan Asselijn

BEKENDE DIEREN IN HET MUSEUM

Tijdens de economische bloei van de 17de eeuw in Nederland groeide de handel in kunst. Dit leidde tot het ontstaan van schildersscholen in de grotere steden. Deze scholen ontwikkelden elk hun eigen specialisme, van religieuze kunst tot landschapsschilderingen. Hoe verschillend deze stijlen ook waren, één onderwerp werd er altijd in verwerkt:

dieren. De Nederlandse schilders in de 17de eeuw schilderden vooral realistisch en natuurgetrouw. Ze waren naar eigen zeggen dan ook 'nabootsers van het echte leven'. Langzaam ontstond meer interesse in de gevoelswereld van dieren. Dit zien we terug in het oog voor detail en de kennis van de anatomie, maar vaak zat er ook een diepere betekenis achter verscholen.

LEVENSECHT

Het schilderij *De bedreigde zwaan* van Jan Asselijn is een goed voorbeeld van de realistische aanpak. De zwaan is op ware grootte geschilderd, iets wat we steeds vaker zien in deze periode. En kijk ook eens naar *Katjesspel* van Henriëtte Ronner-Knip. Zij maakte romantische dierschelderingen en stond bekend om haar levensechte werk. Ronner-Knip kreeg vooral bekendheid door haar schilderijen van katten, waaronder katten van het Belgische hof en de Engelse adel.

IMPONEREN

Een schilderij laten maken was erg duur, daarom kwamen deze opdrachten vooral van rijke burgers. Zo konden zij indruk op elkaar maken. Melchior d'Hondecoeter portretteerde bijvoorbeeld exotische vogels op *Een pelikaan en ander gevogelte bij een waterbassin*. En op *De harddraver De Rot van Adriaan van der Hoop bij het koetshuis* door Anthony Oberman zien we het prijswinnende paard De Rot – inderdaad eigendom van Adriaan de Hoop. De 17de-eeuwse schilders beeldden dus zowel alledaagse dieren af, als dieren van de rijksten van het land.

BEKENDE DIEREN IN HET MUSEUM

Beantwoord de vragen en zet de antwoorden in het diagram. Gelijke cijfers zijn gelijke letters. Breng de letters in de omrande vakjes over naar de oplossingsbalk. Hier ontstaat een toepasselijk woord.

- In de 17de eeuw was Nederland nog niet zoals we het nu kennen. Het bestond namelijk uit de zuidelijke Spaanse Nederlanden en de noordelijke Republiek der ___ Verenigde Nederlanden.
- De schilderkunst uit de noordelijke Nederlanden in de 17de eeuw heet ook wel de stijl van de ___ School.
- Tot de 17de eeuw schilderde men meestal op houten panelen, maar vanaf deze periode gebruikte men ook opgespannen ___ in een houten raam.
- In de schilderijen uit de 17de eeuw hebben veel afgebeelde personen, dieren en dingen een symbolische betekenis. Hoe noemen we dit in de beeldende kunst?
- Kunstenaars die zich specialiseerden in de weergave van dieren, noemen we ook wel dierschilders. Wat is een andere benaming voor hen?
- De bedreigde zwaan* van Jan Asselijn beschermt haar nest met eieren tegen een aanval. Welk dier valt haar aan?
- Onder de zwaan op het schilderij staat in hoofdletters 'DE RAAD = PENSIONARIS' geschreven. We vermoeden dat degene die deze tekst na de dood van Asselijn heeft toegevoegd, doelde op de raadpensionaris van het gewest Holland. Wie was dat?
- Jan Asselijn schilderde de zwaan vanuit een laag gezichtspunt, waardoor de vogel extra bedreigend overkomt. Dit noemen we een ___ perspectief.
- Het afbeelden van katten begon al in het oude Egypte, waar de dieren werden gezien als ___ en daarom werden ze ook aanbeden als goden.
- Henriëtte Ronner-Knip gebruikte levende katten als model voor haar schilderijen. Ze zette die in een speciale ___ in haar atelier, waar ze genoeg ruimte hadden om te spelen, maar niet konden weglopen.
- Als eerbetoon werd in 1921 een plein naar Henriëtte Ronner-Knip vernoemd. In welke stad was dat?
- Het schilderij *Een pelikaan en ander gevogelte bij een waterbassin* is beter bekend onder de naam 'Het ___ veertje'.
- Melchior d'Hondecoeter maakte het schilderij *Een pelikaan en ander gevogelte bij een waterbassin* in opdracht van stadhouder ___ III voor Paleis Het Loo.
- In het midden achter de pelikaan op het schilderij is een ___ afgebeeld. Dit dier heeft veren in de vorm van een kroon op zijn hoofd en een papieren versie is ook bekend uit de Japanse vouwkunst, origami.
- Het paard in het schilderij *De harddraver De Rot van Adriaan van der Hoop bij het koetshuis* draagt een rood versierd hoofdstel en de staart is opgebonden met een gele ___.
- De steenrijke Adriaan van der Hoop was ___ en kunstverzamelaar van beroep en tevens eigenaar van het prijswinnende paard De Rot.

1			1	12		G													
2					3			2			A		1						
3				B			7		5			8			5				9
4	4		3		E					8	7								
5			2				11	4	3				O				6		
6		C				2		5											
7						4		2		F		1					10		10
8			7		9		12			8		P							
9			1			3		M											
10	12			D			8						9				6		10
11	4		11					1				I							
12	5			H			12			2									
13			7				L				11								
14	9				4		4			12				N					3
15	8						1		J										
16			4				9			K								8	

Oplossing:

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Kijk voor de oplossing op pagina 146.

WELK WERK IS VAN... Frans Hals?

Frans Hals is een bijzondere schilder, met zijn eigen museum in Haarlem. Gelukkig heeft ook het Rijksmuseum werken van deze Hollandse meester in de collectie.

LEVENSECHT

Hals werd geboren in Antwerpen, maar woonde bijna zijn hele leven in Haarlem. Hij schilderde vooral veel portretten, waarbij de personages in hun levendigheid bijna van het doek spatten. Schilderde hij je portret, dan wist je zeker dat je erop stond zoals je écht was. Vanwege zijn vluchtige penseelstreken wordt Hals wel gezien als de voorloper van de impressionisten.

Winterlandschap met schaatsers, ca. 1608
Hendrick Avercamp

TAFEREEL VOL FINESSE

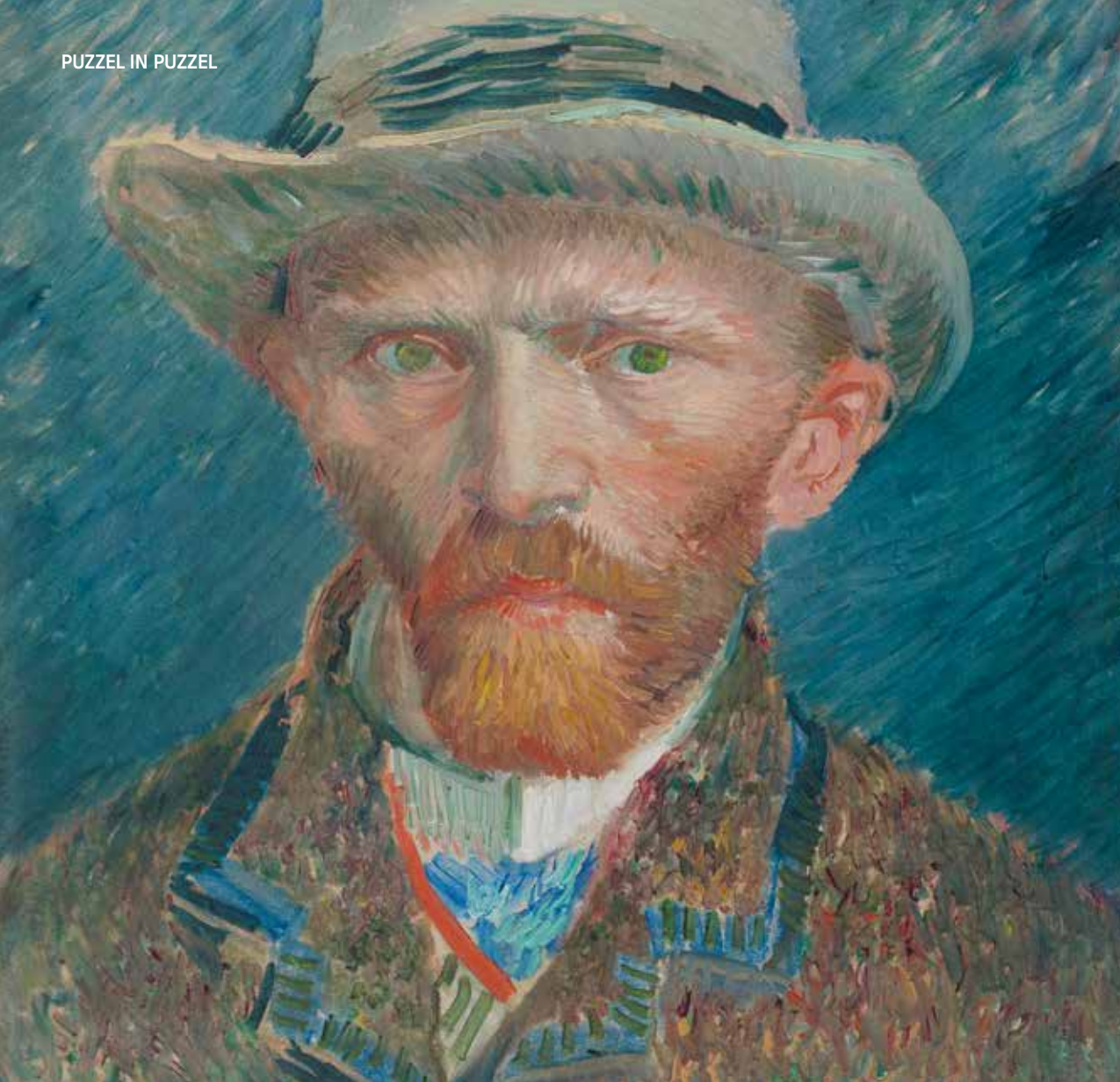
Ondanks de kou is er veel bedrijvigheid op het ijs. We zien mensen spelen, schaatsen, werken. Zo'n strenge winter was voor hen de normaalste zaak van de wereld, want er was toen sprake van een Kleine IJstijd. Dat wil zeggen: koude zomers en lange, strenge winters. Veel kunstenaars schilderden in deze tijd dan ook winterlandschappen, waarvan de bekendste zijn gemaakt door Hendrick Avercamp (1585–1634). Zijn landschappen waren speelser dan die van andere kunstenaars, omdat hij veel grapjes in zijn schilderijen verwerkte. Door zijn bijnaam 'de Stomme van Campen' heeft men het vermoeden dat Avercamp doofstom was. Wellicht heeft hij daardoor zijn ogen extra sterk ontwikkeld, wat zijn aandacht voor detail zou kunnen verklaren. Ook in dit werk kon Avercamp veel details kwijt, vooral door de hooggeplaatste horizon. In die details zie je zijn humor. Avercamp laat echter ook een serieuze kant zien: bij de welvarend geklede mensen in het midden, bijvoorbeeld, die worden aangesproken door een bijna onderkoelde bedelaar, en bij de man die al schaatsend zijn hooi verplaatst. Ijspret is leuk, maar er moet ook worden gewerkt.

ZOEK IN HET SCHILDERIJ NAAR...

- een paard dat op stal wordt gezet
- een vogelnestje
- een zwarte kip
- een man die tegen een boom plast
- het stadswapen van Antwerpen
- een schaatsende vrouw met een kind op een slee
- een bedelaar
- een man die een wak hakt
- iemand die bij een boom zijn behoefte doet
- een rond gat in het ijs
- een uithangbord
- een man die is gevallen
- een treintje van vier schaatsers
- een man die bij een vrouw schaatsen onderbindt
- twee pluimen op een paardenhoofd

Kijk voor de oplossing op pagina 146.

Zelfportret, 1887
Vincent van Gogh

VINCENT VAN GOGH (1853-1890)

Vincent van Goghs leven in de kunstwereld begon in de zaak van zijn ooms, die kunsthandelaars waren. Na een uitstapje als predikant maakte Van Gogh de definitieve stap naar het kunstenaarsleven. Daarin ontdekte hij stijlen als het impressionisme en pointillisme, die hij wist te mixen tot een eigen variant. We weten allemaal hoe het met Van Gogh afliep, wat de weemoedige blik in veel van zijn zelfportretten extra treffend maakt. Het *Zelfportret* dat je hier ziet afgebeeld maakte hij in Parijs, waar hij experimenteerde met de nieuwe, kleurige Franse schilderkunst. Door zichzelf als onderwerp te nemen, bespaarde Van Gogh op de kosten voor een model.

De serenade, 1629
Judith Leyster

JUDITH LEYSTER (1609-1660)

Als een van de zeldzame vrouwelijke beroepskunstenaars uit de 17de eeuw verdient Judith Leyster extra aandacht. Ze maakte de prachtigste werken, met de meest expressieve gezichtsuitdrukkingen. Leyster woonde en werkte in Haarlem, waar ze waarschijnlijk les heeft gehad van Frans Hals. Ook was ze een van de eerste vrouwen die werd uitgeroepen tot 'meesterschilder', wat haar het recht gaf om een eigen werkplaats te openen en leerlingen aan te nemen. Je ziet hier *De serenade*, met een zingende luitspeler. Dit werk is sinds 1908 in de collectie van het Rijksmuseum, toen de verzameling van koopman Pieter van Winter werd overgenomen. Daar zat overigens ook *Het melkmeisje* van Johannes Vermeer bij.

3

DE HOOGH
CLAESZ =
SAENREDAM

5

R T R
E E
I B N

7

→ A
B L=i

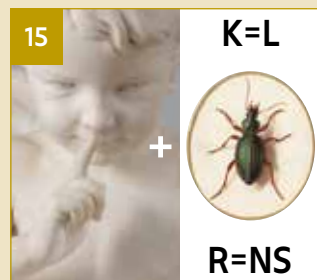
10

NUENEN
THEO
ZONNEBLOEMEN
?

14

BEMINDE
BOTERHAM

KUNSTKRAKER

Alle opgaven zijn kleine puzzeltjes. Sommige beelden moeten cryptisch gelezen worden. Gelijke cijfers zijn gelijke letters. Breng de gevraagde letters over naar de oplossingsbalk. Hier ontstaat een toepasselijk woord.

1	1			2		3	4		2		3	4		
2	6		5		7		8							
3	6	9												
4		10	1	9		3	8			11	4		12	
5	13		7	9		5		12						
6	6	15			12		4		7					
7	2	4			9	7								
8	16			11		7				12		14		
9	3	2		11	1			14						
10		9	5		7		4		2			15		3
11		2	5	13			8							
12	3		4	11		12		2				7		
13	4		15		11		6	12			11			
14	16		9		1		12		3		13		7	16
15		4	9		8	7			5	11				

Oplossing:

14	10	5	11	4	13	12	15	7	1	7	12	11
----	----	---	----	---	----	----	----	---	---	---	----	----

Kijk voor de oplossing op pagina 147.